



Finanțat de  
Uniunea Europeană



# Raport de monitorizare bugetară

## Monitorizarea cheltuielilor bugetare pentru serviciile de educație incluzivă în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova

Autor: A.O. „Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități”

### **Notă de limitare a responsabilității**

Acest raport a fost produs cu suportul financiar al Uniunii Europene și Fundației „Friedrich Ebert” (FES). Conținutul acesta reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „*Societatea Civilă pentru Integrare Europeană*”, finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Fundația „Friedrich Ebert”. Conținutul publicației aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea Uniunii Europene și Fundației „Friedrich Ebert” (FES). Responsabilitatea exclusivă pentru concluziile și informațiile incluse în acest raport o poartă A.O. „Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități”

## CUPRINS

|                                                                                                                                       |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Introducere .....                                                                                                                     | 4  |
| I. Contextul general .....                                                                                                            | 6  |
| II. Cadrul normativ internațional și național în domeniu .....                                                                        | 9  |
| III. Constatări .....                                                                                                                 | 14 |
| 3.1. Utilizarea resurselor bugetare ale instituțiilor de învățământ superior .....                                                    | 14 |
| 3.2. Aprecierea gradului de accesibilitate, folosind chestionar standard de evaluare a accesibilității .....                          | 15 |
| 3.3. Serviciile de suport și adaptare rezonabilă, oferite de instituții de învățământ superior pentru studenții cu dizabilități ..... | 23 |
| 3.4. Evaluarea accesibilității website-urilor universităților .....                                                                   | 24 |
| III. Concluzii și recomandări .....                                                                                                   | 28 |

## Introducere

În Republica Moldova, ca și în multe țări din întreaga lume, accesul la studii în învățământul superior este adesea privit ca o cale către creșterea personală, oportunități de carieră și progres societal. Cu toate acestea, pentru persoanele cu dizabilități, accesul la învățământul superior rămâne o provocare: de la bariere fizice la prejudecăți de atitudine.

Este unanim acceptat că următoarele bariere limitează accesul persoanelor cu dizabilități în deplina incluziune în societate.

- **Legislative/de proceduri.** Anumite acte normative sau proceduri interne pot limita accesul persoanelor cu dizabilități. Sau pot exista politici favorabile, dar care nu sunt însoțite de un mecanism eficient de punere în practică.
- **Fizice.** Barierele fizice limitează posibilitățile de deplasare a persoanelor cu dizabilități, în special a celor care folosesc scaun rulant sau echipamente de mobilitate. Exemple de bariere fizice sunt scările care sunt unica cale de acces într-o clădire, uși prea înguste de intrare în anumite încăperi, ascensoare, grupuri sanitare etc.
- **Informaționale/ de comunicare.** Barierele de comunicare sunt prezente atunci când persoanele nu pot auzi, vorbi, citi, scrie sau înțelege informația care este destinată pentru ei. Persoanele cu dizabilități de auz au nevoie de comunicare în limbajul semnelor, mesaje text sau subtitrare video. Persoanele cu dizabilități de vedere au nevoie de texte cu caractere mărite, Braille, sau website-uri și texte accesibile pentru cititoarele de ecran.
- **Atitudini.** Stereotipurile unor persoane limitează într-un anumit mod accesul și incluziunea persoanelor cu dizabilități. Dizabilitatea poate fi în mod eronat asociată cu o boală sau cu o „problemă”, privită drept o deficiență de caracter, cu o atitudine de infantilizare sau chiar ignorare a persoanei. Atitudinile încă frecvent întâlnite în societatea noastră față de persoanele cu dizabilități sunt: „noi nu avem persoane cu dizabilități”, „dacă e cu dizabilități -mai bine să stea acasă”, „dacă e cu dizabilități - nu poate face nimic”, „să primească ajutor, pensie și le este de ajuns”.

Reglementările privind modul de distribuire a resurselor bugetare pot fi atribuite la bariere legislative sau de proceduri. Pe de altă parte, alocarea eficientă a resurselor bugetare pentru incluziunea educațională a studenților cu dizabilități, poate contribui la eliminarea barierelor fizice, de comunicare și la reducerea barierelor de atitudini.

Conform constatărilor Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027,<sup>1</sup> învățământul superior înregistrează un progres nesemnificativ în ceea ce privește accesibilizarea și adaptarea instituțiilor de învățământ superior, dar și în privința pregătirii cadrelor didactice, pentru incluziunea studenților cu dizabilități. Cu precădere, absolvenții cu dizabilități optează pentru programe din cadrul domeniilor Științe ale Educației, tehnologiilor informaționale, științe umaniste. Analiza accesului studenților cu cerințe educaționale speciale (CES) și a dotărilor necesare este mai aprofundată în cazul unor instituții, în

<sup>1</sup> Hotărârea Guvernului Nr. 950/2023

care deja își fac studiile tineri cu nevoi speciale (Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți). Dificultățile constatate vizează accesibilizarea insuficientă atât a spațiilor pentru activitățile de studiu, cât și a căminelor, care, se referă în special, la lipsa rampelor, barelor de protecție pentru scări. Lipsa unui mecanism aprobat de finanțare a educației incluzive pentru educația timpurie, a învățământului profesional tehnic și a învățământului superior nu va permite dezvoltarea serviciilor de educație incluzivă necesare pentru a asigura servicii de calitate elevilor cu CES.<sup>2</sup>

Obiectivele prezentului studiu:

1. Eficientizarea cheltuielilor publice aferente serviciilor de incluziune educațională pentru studenții cu dizabilități în instituțiile de învățământ superior.
2. Sporirea accesibilității infrastructurii instituțiilor de învățământ superior.
3. Creșterea gradului de conștientizare a factorilor de decizie și publicului larg în raport cu necesitatea oferirii unor măsuri de adaptare rezonabilă pentru studenții cu dizabilități.
4. Modificarea actelor normative și includerea liniilor de buget sau categoriilor de cheltuieli distincte direcționate spre sporirea accesului pentru persoanele cu dizabilități la învățământul superior.

Metodologia aplicată a prevăzut următoarele:

- Analiza cadrului normativ relevant național și internațional.
- Solicitarea de informații de la Ministerul Educației și Cercetării și de la universități.
- Interviuri semi structurate cu conducerea instituțiilor universitare și cu studenții cu dizabilități.
- Auditul accesibilității infrastructurii, conform normativelor naționale în construcții și standardelor internaționale de accesibilitatea.

Studiul a fost realizat în perioada aprilie-iulie 2024, prin colectarea de date de la Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” (UPSC), Academia de Studii Economice (ASEM).

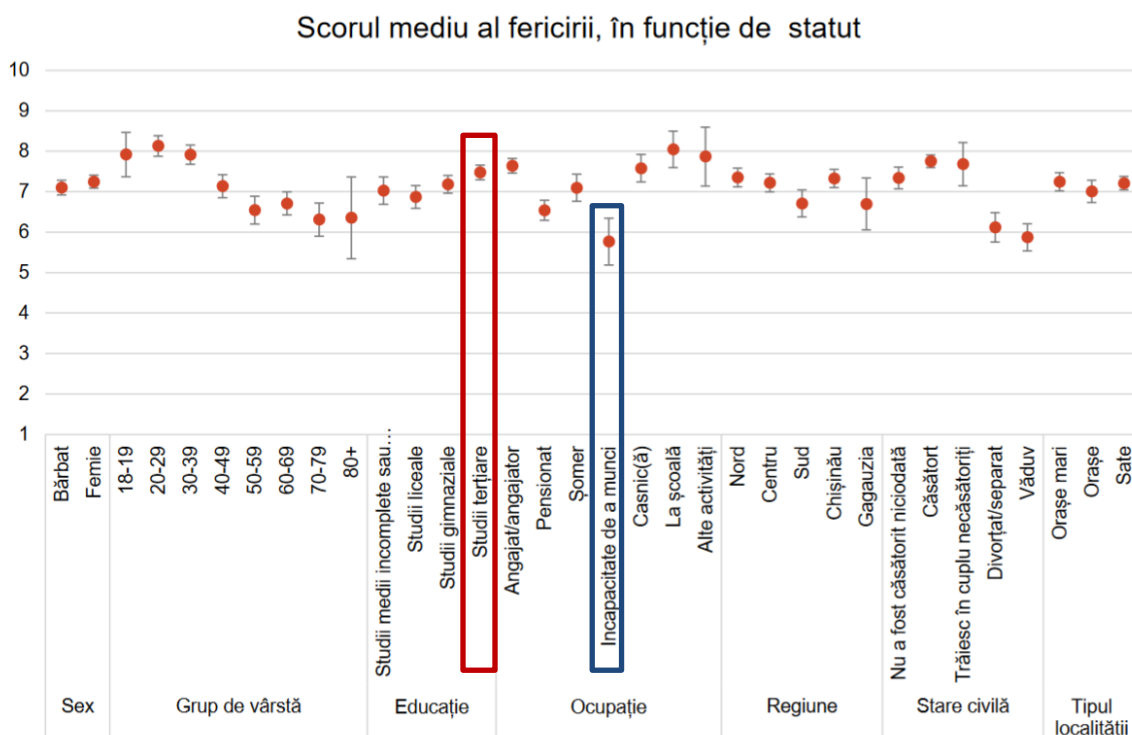
---

<sup>2</sup> Programul de educație incluzivă 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 950 din 06.12.2023  
[https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=141025&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141025&lang=ro)

# I. Contextul general

## Învățământ superior în Republica Moldova

Accesul la educație terțiară și pregătire profesională are un impact profund asupra vieții persoanei, asigurând realizarea altor drepturi fundamentale și îmbunătățește calitatea vieții per general. Conform datelor studiului Data for Impact / IMAS, **Calitatea vieții în Republica Moldova** (Iulie 2024)<sup>3</sup>, educația și locul de muncă sunt printre principalii determinanți ai fericirii și satisfacției vieții. Fericirea crește odată cu nivelul educației și statutul ocupațional, fiind – mai mare în rândul celor activi din punct de vedere economic și cu un nivel de educație mai ridicat, iar cei mai scăzuți indici se atestă în rândul celor cu incapacitate de a munci.



Date privind scorul fericirii în dependență de factori sociali și demografici. Sursa: IMAS

În Republica Moldova sunt 21 de instituții de învățământ superior (dintre care 13 sunt instituții publice). 17 din instituțiile de învățământ superior se află în Chișinău și câte una în Bălți, Cahul, Comrat și Taraclia. În toate aceste instituții învață 56 758 studenți.<sup>4</sup>

Datele privind numărul de studenți cu dizabilități în instituțiile de învățământ superior nu sunt colectate de Ministerul Educației și Cercetării (MEC), ci sunt disponibile la solicitare doar la fiecare universitate în parte.

<sup>3</sup> <https://www.data4impactproject.org/publications/quality-of-life-survey-republic-of-moldova/>

<sup>4</sup> Datele 2022/23, sursa: Biroul Național Statistica, Educația în Republica Moldova Ediția 2023

MEC ne-a oferit doar date despre **numărul studenților cu dizabilități înmatriculați**, pentru fiecare an de studii. Totuși trebuie să ținem cont de faptul că numărul de studenți înmatriculați nu este identic cu numărul real de studenți care studiază în cadrul instituției și respectiv cu numărul de absolvenți al universităților.

|                                                              | 2019   | 2020   | 2021   | 2022   | 2023       |
|--------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|------------|
| <b>Număr de studenți cu dizabilități înmatriculați</b>       | 51     | 48     | 43     | 37     | 44         |
| <b>Numărul total de studenți înmatriculați</b>               | 56840  | 59033  | 59647  | 56758  | date lipsă |
| <b>Procentajul de studenți cu dizabilități înmatriculați</b> | 0.090% | 0.081% | 0.072% | 0.065% | date lipsă |

*Numărul de studenți înmatriculați în instituțiile de învățământ superior. Sursa: Centrul Tehnologiilor Informaționale și Comunicaționale în Educație, date BNS*

Din cauza că datele privind numărul studenților cu dizabilități în universități, nu sunt colectate de MEC, ele variază în dependență de diverse surse. Astfel conform informației prezentate în **Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024 – 2027** aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 950 din 06.12.2023 <sup>5</sup>, în cadrul sistemului de învățământ superior în Republica Moldova, anual, sunt admiși la studii în jur de 50 de persoane cu grad de dizabilitate sever sau accentuat (echivalentul la gradele I sau II). Per total, în sistemul educațional, în dependență de programul de studii urmat (cu durată de 3/4 ani), sunt raportate circa 150 de persoane cu dizabilități anual. În anul de studii 2020-2021 numărul studenților cu CES și/sau dizabilități în învățământul superior constituia 0,3% din numărul total de studenți.

Datele **colectate de la universități**, în cadrul elaborării prezentului raport, arată că pentru anul de studii 2023-2024 la Universitatea de Stat (USM) sunt 11 342 studenți dintre care 58 cu dizabilități (femei 39) sau 0,51%. La Universitatea Pedagogică "Ion Creangă" sunt 5 632 studenți, dintre care 19 cu dizabilități (femei 17) ce constituie 0,33% din numărul total. Academia de Studii Economice (ASEM) a raportat în anul studii 2021-2022, 8 studenți cu dizabilități severe și accentuate din total de 5 484 de studenți (0,14%) <sup>6</sup>

Acceptând ca și date de referință cele din Programul de dezvoltare a educației incluzive 2024-2027- procentul studenților cu dizabilități în învățământul superior este de 0,3%. **Observăm că procentul studenților cu dizabilități este de patru ori mai mic, dacă comparăm cu procentajul elevilor cu dizabilități din ciclul primar și gimnazial.** În învățământul primar și gimnazial în total sunt 130 404 elevi <sup>7</sup> dintre care 8 257 cu CES, dintre care 2 201 cu dizabilități, dintre aceștia 1 676(**1,29%**) elevi cu dizabilități, învață în școli generale.<sup>8</sup>

<sup>5</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=141025&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141025&lang=ro)

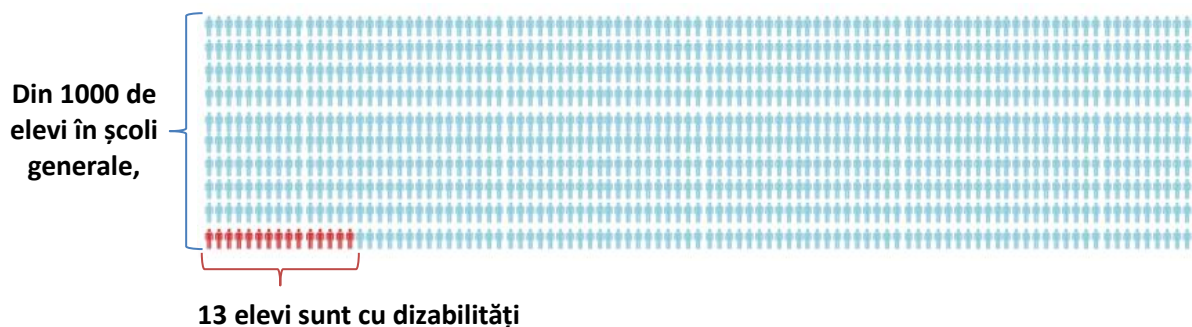
<sup>6</sup> Raport de activitate al Academiei de Studii Economice din Moldova, 2021 -2022

<sup>7</sup> Educația în Republica Moldova. Ediția 2023. Biroul Național de Statistică

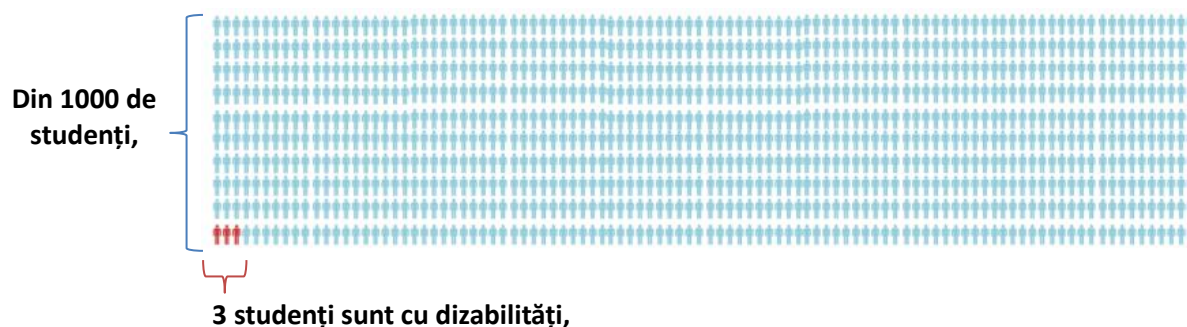
<sup>8</sup> Compendiu statistic privind monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova pentru anii 2019-2022, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 2023



## ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI GIMNAZIAL



## ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR



*Procentul elevilor și studenților în învățământul general și cel superior. Sursa: date BNS, MMPS*

USM și UPSC au recunoscut că nu au o bază de date în care ar fi incluse tipurile de dizabilitate al studentului. De asemenea, s-a menționat că "unii studenți care se confruntă cu astfel de probleme de sănătate nu doresc să vorbească despre aceste probleme și nici să aducă acte confirmative, acesta fiind dreptul lor".



## II. Cadrul normativ internațional și național în domeniu

Cadrul normativ în domeniu cuprinde atât acte naționale cât și tratate internaționale. Actele normative reglementează două domenii particulare: educația și incluziunea persoanelor cu dizabilități.

### Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD)<sup>9</sup>

Articolul 24 din Convenție se referă la educație. El prevede că toate persoanele cu dizabilități au dreptul la educație, care trebuie să fie incluzivă la toate nivelurile, inclusiv preșcolar, primar, secundar și post-secundar (colegiu, universitate, formare profesională, educație pentru adulți etc.). Accentul se pune pe educația de calitate pentru toți, asigurându-se că furnizorii de educație, cum ar fi școlile, colegiile și universitățile, pot sprijini toți studenții să obțină cele mai bune rezultate și să participe pe deplin la viața socială. Aliniatul 5 prevede în particular "Statele Participante garantează persoanelor cu dizabilități **accesul la studii superioare**, instruire profesională, educație pentru adulți și instruire continuă, **fără discriminare și în măsură egală cu alte persoane**. În acest scop Statele Participante asigură persoanelor cu dizabilități **adaptarea rezonabilă**".

În vederea implementării Convenției, **Comitetul ONU CRPD, a formulat o serie de recomandări**, statelor părți, care țin specific de îmbunătățirea accesului la învățământul superior, după cum urmează:

- Elaborarea unei politici naționale cuprinzătoare, abordând bariere pentru studenții cu dizabilități din învățământul superior, inclusiv examenele de admitere la universitate și procesul de studii. (Japonia 2022)
- Asigurarea accesibilității mediilor școlare și universitare, în conformitate cu convenția, prin promovarea designului universal, furnizarea de măsuri specifice și sprijin individualizat, cum ar fi materiale accesibile și adaptate, programe incluzive, tehnologii de informare și comunicare incluzive pentru elevi și studenți cu dizabilități și pedagogie digitală. (Grecia 2019)
- Asigurarea accesibilității deplină a spațiilor de învățământ, inclusiv a universităților, adoptarea de măsuri legislative și administrative pentru a asigura disponibilitatea materialelor de învățare accesibile, inclusiv în limbajul digital, Braille, Easy Read și limbajul semnelor, la nivel tehnic și de învățământ superior pentru persoanele cu dizabilități. (Cuba 2019)
- Asigurarea accesibilității universale la spațiile de învățământ, inclusiv la universități; (Macedonia de Nord 2018)
- Comitetul este îngrijorat de faptul că, deși există o cotă specială pentru studenții cu dizabilități pentru a intra în universitățile publice, Statul parte nu a adoptat reglementări care să reglementeze sprijinul pe care universitățile sunt obligate să le acorde studenților respectivi. În plus, este îngrijorat că accesul la anumite diplome universitare și calificări profesionale este restricționat pentru studenții cu dizabilități specifice. Comitetul recomandă statului să reglementeze legislația privind accesul general al studenților cu dizabilități la studii ulterioare și formare profesională, în aceleași condiții ca și ceilalți studenți și asigurând asigurarea acomodărilor rezonabile și a serviciilor de sprijin necesare. (Portugalia 2016)

<sup>9</sup> Ratificată prin Legea din 19.07.2010 [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=117839&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro)

- Comitetul este dezamăgit de faptul că sunt foarte puțini absolvenți de universități cu dizabilități în Austria. Deși Austria trebuie lăudată pentru că oferă interpretare în limbajul semnelor tuturor studenților de la nivel terțiar, s-a afirmat în timpul dialogului constructiv că au fost doar 13 studenți cu deficiențe de auz, dintre care doar trei au absolvit universitatea. Comitetul recomandă să se depună eforturi mai mari pentru a sprijini elevii cu dizabilități în toate domeniile educației incluziv. Comitetul recomandă, de asemenea, să se facă eforturi mai mari pentru a permite persoanelor cu dizabilități să studieze la universități și alte instituții terțiare. Comitetul recomandă, de asemenea, să se depună eforturi sporite pentru formarea cadrelor didactice cu dizabilități și formarea cadrelor didactice care pot semna cu nivelul necesar de calitate, astfel încât să se îmbunătățească educația fetelor și băieților surzi și cu deficiențe de auz, în conformitate cu recunoașterea formală. (Austria 2014)

Republica Moldova urmează să fie audiată de Comitetul ONU CRPD în Martie 2025, în cadrul depunerii raportului periodic privind implementarea Convenției CDPD și urmează să recepționeze recomandări privind implementarea Convenției cadru.

### Standardele și liniile directoare pentru asigurarea calității în Spațiul european al învățământului superior (ESG<sup>10</sup>).

ESG sunt un set de standarde și linii directoare pentru asigurarea internă și externă a calității în învățământul superior, unanim recunoscute în mediul universitar european. ESG nu sunt standarde pentru calitate și nici nu prescriu modul în care sunt implementate procesele de asigurare a calității, dar oferă îndrumări, acoperind domeniile care sunt vitale pentru furnizarea de calitate și mediile de învățare de succes în învățământul superior. Evaluarea calității universităților și programelor universitare se face în corespundere cu aceste standarde.

ESG prevăd o serie de cerințe ce se referă la persoanele cu dizabilități, printre care:

#### 1.6 Resurse de învățare și sprijin pentru studenți.

Linii directoare: Pentru a asigura o bună experiență trăită de studenți în învățământul superior, instituțiile pun la dispoziția studenților o serie de resurse care să-i sprijine în activitatea de învățare. Acestea cuprind resurse materiale ca bibliotecile, facilitățile de studiu și infrastructura IT, până la resurse umane cu rol de susținere/sprijin pentru studenți cum ar fi tutori, consilieri sau alte persoane care îi pot sfătui. Rolul serviciilor de sprijin pentru studenți este important în mod particular și pentru facilitarea mobilității studenților în același sistem sau între diferite sisteme de învățământ superior. Cerințele unei populații diverse de studenți (cum ar fi studenții maturi, cei cu frecvență redusă, studenții angajați sau internaționali, cât și studenții **cu dizabilități**) și schimbarea de paradigmă către învățământul centrat pe student, alături de modalitățile flexibile de învățare și predare, sunt luate în considerare la planificarea și alocarea resurselor de învățare și a celor pentru serviciile de sprijin pentru studenți.

#### 1.7 Managementul informației

Standard: Instituțiile trebuie să se asigure că sunt colectate, analizate și utilizate informații relevante pentru gestionarea eficientă a programelor lor și a altor activități. Indicatori de performanță cheie / importanți: **profilul populației de studenți**, parcursul educațional al studenților, rata de absolvire și rata de abandon; satisfacția studenților.

<sup>10</sup> Standarde și linii directoare (ESG) revizuite și aprobate la Conferința Ministerială de la Erevan din 14-15 mai 2015 <https://www.eqar.eu/kb/esg/>

## 1.8 Informarea publicului

Standard: Instituțiile trebuie să publice informații despre activitatea lor, incluzând informații despre programe, care sunt clare, precise, obiective, actualizate și ușor accesibile.

### Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, adoptată la 30.03.2012 <sup>11</sup>

Conform art. 27 al Legii privind incluziunea socială persoanelor cu dizabilități "Persoanele cu dizabilități au acces liber la sistemul educațional **de toate nivelele** în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni. Dreptul la educație **nu poate fi îngrădit** pe motivul dificultăților de învățare sau al altor dificultăți cauzate de anumite dizabilități." Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, obligă instituțiile de învățământ să ofere acomodare rezonabilă studenților cu dizabilități. Adoptarea unui cadru legal dedicat, reprezintă un pas esențial în creșterea gradului de conștientizare și încurajare a unei abordări proactive în vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități în sectorul educațional.

### Codul Educației

Articolul 9 din Codul Educației prevede că "Cetățenii Republicii Moldova au drepturi egale de acces la educație și formare profesională inițială și continuă prin sistemul național de învățământ, în condițiile prezentului cod. Statul susține persoanele cu cerințe educaționale speciale, de asemenea sprijină elevii și studenții cu performanțe remarcabile."

**Managementul calității** în instituțiile de învățământ superior este asigurat:

- la nivel național - de Ministerul Educației și Cercetării, ministerele de resort și Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare;
- la nivel instituțional - de structurile respective de asigurare a calității în învățământ.

Învățământul superior se organizează și se desfășoară în baza standardelor de calificare și a standardelor de acreditare. Standardele de calificare se elaborează și se aprobă de către Ministerul Educației și Cercetării. Standardele de acreditare se elaborează de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, se coordonează cu ministerele de resort și se aprobă de Guvern.

Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) este o autoritate administrativă în subordinea Ministerului Educației și Cercetării, și Cercetării, instituită de Guvern, finanțată din bugetul de stat și din venituri proprii.) ANACEC are atribuții, inclusiv: realizează politicile statului în domeniul calității învățământului profesional tehnic, superior și al calității în formarea continuă.

**Autonomia universitară**, definită de art. 79 din Codul Educației, constă în dreptul comunității universitare de organizare și autogestionare, de exercitare a libertăților academice fără niciun fel de ingerințe ideologice, politice sau religioase, de asumare a unui ansamblu de competențe și obligații în concordanță cu politicile și strategiile naționale ale dezvoltării învățământului superior. Autonomia universitară vizează domeniile conducerii, structurării și funcționării instituției, activității didactice și de cercetare științifică, administrării și finanțării și se realizează, în principal, prin:

- a) organizarea, desfășurarea și perfecționarea procesului de învățământ și de cercetare științifică;
- b) stabilirea specialităților;

<sup>11</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=139006&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139006&lang=ro#)

- c) elaborarea planurilor de studii și a programelor analitice în conformitate cu standardele educaționale de stat;
- d) organizarea admiterii candidaților la studii, ținând cont de criteriile specifice profilului instituției de învățământ superior;
- e) selectarea și promovarea personalului didactic, științifico-didactic și științific, precum și a celorlalte categorii de personal din instituția de învățământ;
- f) stabilirea criteriilor de evaluare a activității didactice și de cercetare științifică;
- g) acordarea titlurilor didactice;
- h) eligibilitatea tuturor organelor de conducere, prin vot secret;
- i) rezolvarea problemelor sociale ale studenților și personalului;
- j) asigurarea ordinii și disciplinei în spațiul universitar;
- k) găsirea surselor suplimentare de venituri;
- l) stabilirea relațiilor de colaborare cu diverse instituții de învățământ și științifice, centre și organizații din țară și din străinătate.

Articolul 80 din Codul Educației prevede **condiții de acces în instituțiile învățământului superior**. Cetățenii Republicii Moldova pot beneficia o singură dată de dreptul de acces în învățământul superior cu finanțare de la bugetul de stat, în fiecare ciclu al învățământului superior. Prin derogare de la această prevedere, pot beneficia repetat de dreptul de acces în învățământul superior cu finanțare de la bugetul de stat persoanele care: a) **au pierdut capacitatea de muncă**, în condițiile prevăzute de Codul muncii, la profesarea în specialitatea (profesia) obținută anterior; b) suferă de o boală profesională și/sau **dizabilitate**; c) optează pentru programe speciale lansate pe piața muncii de Guvern.

### Strategia națională de dezvoltare "Moldova europeană 2030"

Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030" prevede unul dintre obiective "Obiectivul 3. Garantarea educației relevante și de calitate, pentru toți pe întreg parcursul al vieții". Obiectivul specific 3.2. prevede "Formarea unor competențe transformatoare în sistemul educațional, axate pe nevoile de cunoștințe și aptitudinile de viitor. Una din țintele strategice se referă direct la persoanele cu dizabilități: " 4) va fi asigurat **accesul egal al persoanelor vulnerabile, inclusiv al persoanelor cu dizabilități**, al copiilor în situații vulnerabile și al copiilor de etnie romă **la toate nivelurile de învățământ și de formare profesională**", care corespunde cu Obiectivul de dezvoltare durabilă ODD 4.5

**Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027** aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.950/2023<sup>12</sup>. Țintele Programului urmăresc să majoreze accesul la educație pentru toți, inclusiv pentru grupurile vulnerabile, precum și să ofere o educație de calitate la fiecare nivel: de la dezvoltarea timpurie a copilului până la învățământul superior. Programul conține câteva obiective care se referă la învățământul superior.

*Obiectivul specific 1.3* Asigurarea accesului tinerilor cu CES și/sau cu dizabilități în învățământul superior prin dezvoltarea și implementarea cadrului metodologic de incluziune la acest nivel, astfel încât, până în 2027, cota celor incluși să constituie 2% din numărul total de tineri incluși în învățământul superior.

**Acțiunea 1.3.1.** Realizarea unui studiu privind eficiența și funcționalitatea educației incluzive în învățământul superior.

<sup>12</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=141025&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141025&lang=ro)

**Acțiunea 1.3.2.** Elaborarea și implementarea mecanismului de asigurare a trecerii copiilor cu CES și/sau cu dizabilități de la ÎG la învățământul superior.

**Acțiunea 1.4.6.** Accesibilizarea și adaptarea eșalonată, în conformitate cu standardele aprobate, a 80% din instituțiile de învățământ superior la cerințele studenților cu dizabilități fizice, intelectuale, cu dizabilități de auz, de văz, cu tulburări din spectrul autist (TSA). Fiind planificate 4,24 mil lei pentru perioada implementării programului. (320 mii per instituție – 80 mii lei pe an), din sursele donatorilor internaționali).

**Acțiunea 1.5.5.** Asigurarea eșalonată, în baza mecanismului aprobat, a instituțiilor de învățământ superior ce au integrat student/studenți cu dizabilități fizice, intelectuale, cu dizabilități de auz, de văz, cu TSA cu echipament și tehnologii asistive. Au fost bugetate 800 mii lei pentru toată perioada de implementare din surse internaționale (62 mii per instituție, 15,384 pe an per instituție,).

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027, prevede că unul din riscurile majore este modalitatea de formare a bugetului pentru educație incluzivă pentru instituțiile de învățământ general și **lipsa bugetului pentru educația incluzivă pentru:** educația timpurie, învățământul profesional tehnic și **învățământul superior. Totuși planul de acțiuni omite unele măsuri privind asigurarea financiară a incluziunii elevilor în învățământul superior**, astfel de măsuri fiind însă prevăzute pentru învățământul preșcolar, învățământul profesional tehnic și cel general.

### **Cadrului normativ privind funcționarea și finanțarea instituțiilor de învățământ superior<sup>13</sup>**

Finanțarea instituțiilor de învățământ superior este prevăzută în ***Hotărârea Guvernului nr. 342/2020, privind aprobarea Metodologiei de finanțare bugetară a instituțiilor publice de învățământ superior***. Și de ***Regulamentul privind constituirea și distribuirea finanțării complementare pentru instituțiile publice de învățământ superior, aprobat prin Ordinul MEC nr. 32 din 16.01.2024***.

Ordinul MEC nr. 32/2024 prevede că "Finanțarea complementară de 5% poate fi utilizată de către instituțiile publice de învățământ superior pentru: 1) modernizarea bazei materiale și didactice; 2) dotarea cu calculatoare/soft-uri/utilaje; **3) incluziunea socială și sporirea accesului la învățământul superior**; 4) dezvoltarea programelor de studii și/sau internaționalizarea activității instituției de învățământ superior; 5) îmbunătățirea condițiilor de cazare în cămin; 6) reparația curentă și capitală a edificiilor. Fondatorul lansează la începutul anului bugetar apelul pentru depunerea dosarelor pentru finanțarea complementară. Apelul descrie prioritățile de finanțare, sumele estimate preconizate spre finanțare pentru fiecare prioritate și condițiile specifice de finanțare. Condițiile de finanțare pot prevedea inclusiv obligativitatea cofinanțării proiectelor.

Conform constatărilor noastre în urmă evaluării infrastructurii universitare din teren, în practică proiectele care sunt finanțate din acest fond, țin de reparația curentă a instituțiilor de învățământ superior și cu regret nu vizează accesibilizarea sau incluziunea studenților cu dizabilități.

<sup>13</sup> <https://mecc.gov.md/ro/content/finantarea-Invatamantului-superior>

## III. Constatări

### 3.1. Utilizarea resurselor bugetare ale instituțiilor de învățământ superior

#### *Universitatea de Stat din Moldova*

Bugetul USM pentru anul 2023 prevede 605 469 100 lei la venituri. Dintre care 448 117 700 (74%) din alocații bugetare și 157 351 300 lei (25.99%) mijloace colectate.<sup>14</sup>

Conform Ordinul MEC nr.1022 din 23.09.2020 privind finanțare complementară (5%) au fost recepționate următoarele alocații bugetare ce constituie 13 352 600 lei, inclusiv

- 3 190 000 lei pentru reparația blocului de studii nr.4A;
- 1 200 000 lei pentru servicii de proiectare a reconstrucției blocului de studii nr.1;
- 4 010 000 lei pentru reparația acoperișului căminului nr.1;
- 669 100 lei pentru actualizarea proiectului nr.4727 Reconstrucția încăperilor blocului tehnic al IFA cu amplasarea Bibliotecii Științifice Centrale a AȘM;
- 4 283 500 lei pentru reparația fațadei, tâmplăriei căminului nr.1, dotarea cu mobilier.

#### *Universitatea Pedagogică de Stat "I. Creangă"*

Bugetul UPSC pe anul 2023 este format din 184 085 200 lei venituri dintre care 177 085 200 (71,84%) transfer de la bugetul de stat și 49 875 000 venituri proprii (28,16%). Bugetul a prevăzut 22 995 000 lei pentru reparația capitală și 2 727 200 lei pentru reparații curente, în total 25 722 200 pentru lucrări de infrastructură<sup>15</sup>

#### *Academia de Studii Economice*

Bugetul ASEM pe anul 2024 prevede 171 671 200 lei. Dintre care 91 369 200 alocații de la bugetul de stat și 80 302 000 (46.77%) venituri proprii.<sup>16</sup> Cheltuieli pentru lucrări de infrastructură în sumă de : reparații capitale ale clădirilor 7 176 000 din bugetul de stat, reparații curente ale clădirilor: 3 040 500, în total 10 216 500.

Din analiza rapoartelor de activitate a universităților, a bugetelor disponibile pe site-urile web și a răspunsurilor prezentate la solicitarea CDPD, nu poate fi dedusă informația referitoare la cheltuieli universităților privind accesibilitatea instituțiilor. **Bugetele instituțiilor universitare nu prevăd linii separate pentru incluziunea educațională, iar conform observațiilor din teren, lucrările realizate pentru renovarea infrastructurii, în cele mai multe cazuri, nu duc la îmbunătățirea reală a accesibilității.** Astfel pe anii bugetari analizați cele trei instituții universitare au bugetat 49.29 milioane lei pentru lucrări de renovarea a infrastructurii. Totuși din analiza situației în teren, constatăm că în cea mai mare parte aceste cheltuieli nu au contribuit la îmbunătățirea accesibilității universităților analizate, cum se vede din informația prezentată în continuare.

<sup>14</sup> [https://usm.md/wp-content/uploads/Raport\\_anual\\_USM\\_2023.pdf](https://usm.md/wp-content/uploads/Raport_anual_USM_2023.pdf)

<sup>15</sup> <https://drive.google.com/file/d/1GOuPZYdV6k36cz1pUQsCZdVigKB3ukPQ/view>

<sup>16</sup> <https://ase.md/rapoarte-financiare/>

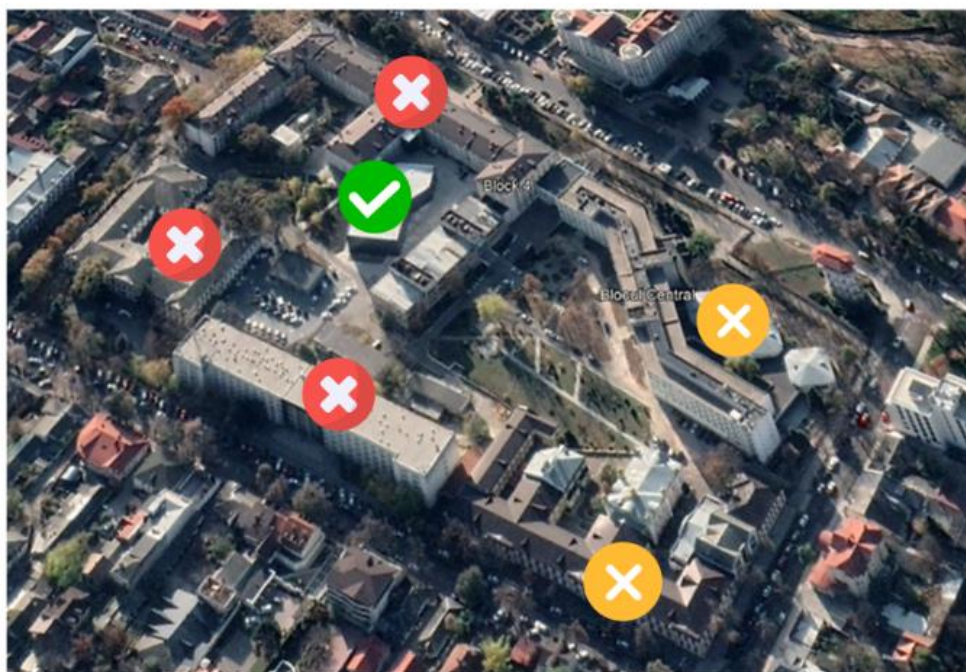


### 3.2. Aprecierea gradului de accesibilitate, folosind chestionar standard de evaluare a accesibilității

În cadrul studiului a fost evaluată accesibilitatea fizică a blocurilor universitare și căminelor. Pentru aceasta a fost utilizat un chestionar standard elaborat în corespundere cu normativele naționale și standardele în domeniul accesibilității în construcții<sup>17</sup>. S-a constatat că gradul de accesibilitate este foarte scăzut, iar lucrările de reconstrucții care sunt realizate, în multe cazuri nu îmbunătățesc gradul de accesibilitate fizică a clădirilor. Mai jos este prezentată informația detaliată cu privire la accesibilizarea instituțiilor vizate.

#### *Universitatea de Stat din Moldova*

Pe pagina web a USM se menționează că universitatea are 6 blocuri de studii, 10 cămine, o bibliotecă universitară dotată cu săli de lectură, un Palat al Sporturilor, o Casă de Cultură, cantine, baze de practică și de agrement.<sup>18</sup> Blocurile principale de studii ale USM sunt amplasate într-un cartier universitar aflat între străzile Mateevici, Kogălniceanu, Bănulescu-Bodoni și Pușkin. Niciunul din aceste blocuri de studii nu este pe deplin accesibil pentru persoanele cu dizabilități deoarece nici un bloc nu are ascensoare funcționale, adaptate pentru persoanele cu deficiențe locomotorii. Cu excepția blocului în care este amplasat MEDIACOR, unde este instalat un ascensor. Blocul central și blocul 2 (Facultatea de drept) sunt accesibile doar la parter. Celelalte blocuri au rampe la intrare, care depășesc normativele în vigoare.



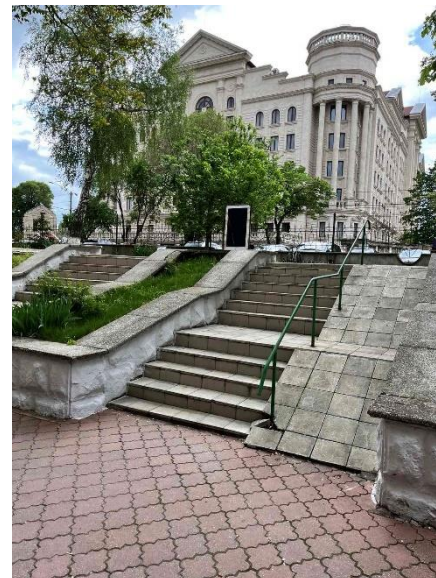
*Nici unul din blocurile de studii ale USM nu este accesibil pentru persoanele cu dizabilități*

Terenul adiacent nu prezintă dificultăți de deplasare majore, cu excepția blocurilor amplasate pe str. A. Mateevici (blocul principal și blocului nr. 4), unde sunt mai multe serii de trepte complet inaccesibile. Treptele nu au bare de suport, rampe accesibile etc.

<sup>17</sup> NCM C.01.06-2014, CP C.01.02-2018, SM ISO 21542.2022 Construcții imobiliare. Accesibilitate și utilizabilitate a mediului de construcție

<sup>18</sup> [https://usm.md/?page\\_id=18](https://usm.md/?page_id=18)





*Scările din interiorul campusului universitar nu sunt accesibile*

La intrarea în blocurile de studii nr. 3, nr. 4 sunt rampe de acces, dar acestea au un unghi de înclinație ce depășește limita maximal admisă de 8% stabilită de normativele în construcție. În holul blocurilor 3 și 4 la etajul 1 (parter) mai sunt trei trepte, care ar putea fi depășite prin instalarea unor rampe mobile. În lipsa rampelor din hol, etajul 1 (parter) rămâne de asemenea inaccesibil pentru persoanele cu dizabilități de mobilitate. Accesul la celelalte etaje nu este posibil din lipsa ascensorului. Nici unul din blocurile de studii nu are un ascensor, iar platforma de ridicare/ascensorul din blocul nr. 2 (Facultatea de drept) nu funcționează.



*Rampele de la intrare în bloc, asigură accesul doar până în hol, în rest circulația pe toate etajele nu este posibilă din cauza treptelor*



*În blocul principal, au fost instalate bare de suport pe ambele părți ale scărilor, care sunt de ajutor pentru persoanele tineri cu dizabilități locomotorii*

**Accesibilitatea redusă pentru studenții cu dizabilități a fost constatată și în Raportul de evaluare externă a USM, realizat de Agenția Română de Asigurarea a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) <sup>19</sup>. Raportul recomandă:**

- Dotarea cu facilități de acces pentru persoanele cu dizabilități atât la fiecare facultate în parte, cât și la căminele care nu dispun de aceste facilități (rampe/ lifturi electrice etc.).
- Elaborarea unui set de bune practici pentru a asigura incluziunea și integrarea socială adecvată a persoanelor cu deficiențe de auz sau alte dizabilități.
- Accesul persoanelor cu dizabilități (personal didactic și/sau de cercetare, studenți sau orice altă parte interesată) în toate facilitățile și clădirile USM ar trebui rezolvat progresiv, ținând cont de limitările arhitecturale și structurale ale clădirilor mai vechi. În orice caz, este foarte recomandat ca orice clădire nouă să fie proiectată pentru a permite accesul persoanelor cu dizabilități.

### ***Universitatea Pedagogică de Stat "I. Creangă"***

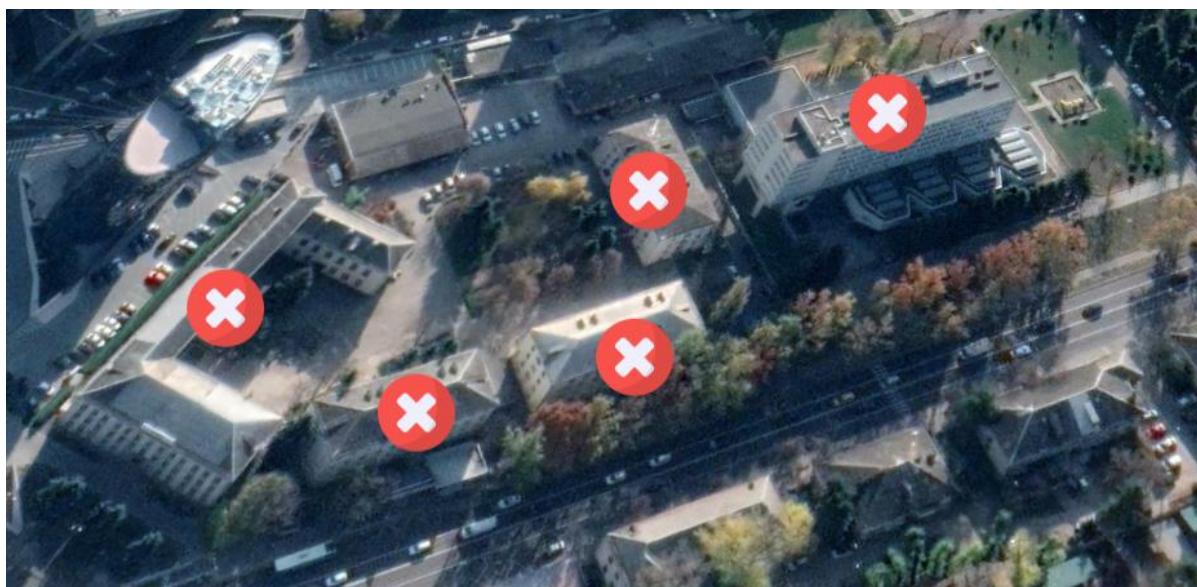
Deși au fost implementate și elaborate proiecte de renovare, UPSC are un grad de accesibilitate redus al blocurilor de studii. Din informația recepționată de la UPSC se atestă că în ultimii ani au fost reparate și modernizate camerele de baie în blocul de studii nr. 1, cu crearea la primul etaj a unui bloc sanitar destinat persoanelor cu dizabilități, precum și în blocul de studii nr.3, blocul de studii nr.8. A fost creată calea de acces în incinta clădirii în căminul nr. 6 și rampe de acces în blocurile de studii nr. 2, 3 și 5. Au fost proiectate și urmează să execute lucrări cu privire la accesul persoanelor cu dizabilități în căminul nr. 3B, căminul nr. 4, căminul nr. 5, blocul de studii nr. 1 și blocul de studii nr. 3 prin repararea intrărilor și construirea ușilor largi, coridoare fără praguri și a unui lift special, proiect de renovare a curții interioare. În scrisoarea de răspuns

<sup>19</sup> Pag.105, 112 [https://backend.degar.eu/reports/ARACIS/20230927\\_1954-EI2546\\_Raport-Departament\\_USM.pdf](https://backend.degar.eu/reports/ARACIS/20230927_1954-EI2546_Raport-Departament_USM.pdf)



expediată la solicitarea CDPD se menționează că s-au efectuat reparații pentru accesibilizarea instituției, în particular: Bloc de studii nr. 6 – 30 000 lei, Bloc de studii 1 – 60 000 lei, Cămine – 114 500 lei.

**Totuși în cadrul evaluării accesibilității în teren s-a constatat că nivelul de accesibilitate este foarte scăzut, la blocuri și cămine, inclusiv și în blocurile renovate.** Soluțiile fiind implementate doar parțial, astfel anumite zone sunt accesibile (de ex. grupul sanitar în blocul 1), dar în întregime nici un bloc de studii nu este accesibil, din cauza intrărilor fără rampe accesibile.



*Blocurile de studii nu sunt accesibile pentru persoanele cu dizabilitate de mobilitate, nici la etajul 1 (parter)*

Terenul adiacent în cadrul campusului universitar nu este accesibil, sunt prezente scări fără rampă, asfaltul este deteriorat.



*Schița de proiect izolare termică și renovare intrare, construcție rampă de acces blocul 3. (nu este încă disponibilă finanțare)*

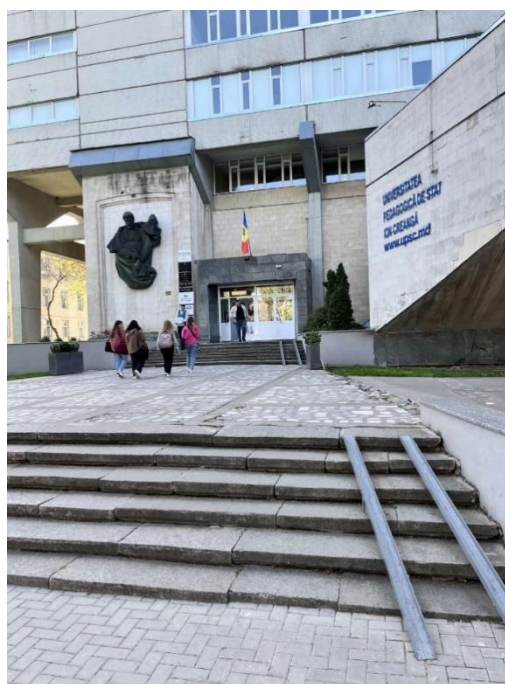


Sunt și exemple pozitive de renovare interioară (Blocul 1. Renovate, grupuri sanitare, accesibile, spațioase, dar fără bare de suport.



*Grupuri sanitare renovate în blocul nr. 1*

Nici una din intrări în blocuri nu este accesibilă, rampele prezente nu sunt accesibile și nu pot fi folosite de persoanele cu dizabilități.



*Intrările în blocurile universității nu dispun de rampe accesibile și bare de suport*



Au fost supuse auditului accesibilității și lucrările realizate la Căminul nr. 6. Acestea nu au îmbunătățit esențial accesibilitatea. Rampa de la intrarea are unghiul 29%, maxim admisibil fiind 8%. Sunt scări în holul de la etajul 1, ceea ce face inaccesibilă întreaga clădirea. O soluția posibilă este instalarea unei rampe mobile în hol, pentru a asigura accesul la etajul 1 (parter). Grupurile sanitare, inclusiv de la etajul 1, deși au fost renovate, nu au fost accesibilizate: ușile sunt înguste, au praguri, cabinele nu dispun de bare de suport și de spațiu manevră pentru scaun rulant.

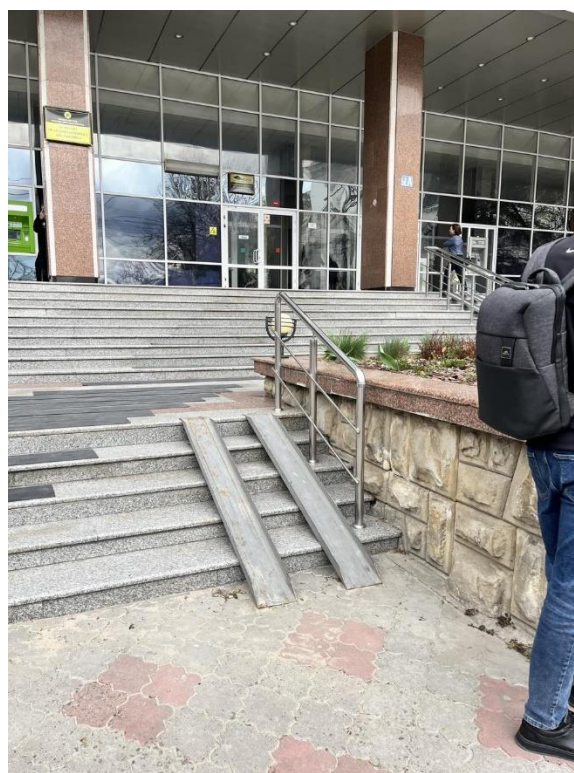


*Grupurile sanitare deși au fost renovate, nu au fost accesibilizate*



### *Academia de Studii Economice*

ASEM are o accesibilitate bună a blocurilor de studii în interior, deoarece majoritatea sunt dotate cu ascensoare. Totuși, lipsa rampelor accesibile la intrare în blocuri, face ca studenții cu dizabilități de mobilitate să nu poată intra independent în bloc și să ajungă să folosească ascensoarele. Pe teritoriul adiacent și la intrarea în blocuri de studii sunt scări care nu sunt dublate de rampe accesibile.



*La intrarea în blocuri nu sunt rampe, iar "rampele" sub formă de șine metalice nu sunt accesibile*

În interiorul blocurilor de studii, printre aspectele pozitive putem menționa funcționarea ascensoarelor, treptele sunt marcate cu culori contrastante, coridoarele au mână curentă care facilitează orientarea pentru persoanele cu deficiențe de vedere.





*Unele elemente facilitează orientarea persoanelor cu dizabilități vizuale: marcarea contrastantă a treptelor, mână curentă pe coridoare*

Ca și în cazul altor instituții universitare, grupurile sanitare nu sunt accesibile pentru persoanele cu dizabilități. Ușile sunt înguste, aprox. 70 cm. Iar cabinetele instalate nu au spațiu suficient pentru manevrarea scaunului rulant și nu dispun de bare de sprijin.



*Grupurile sanitare din blocurile de studii nu sunt accesibile persoanelor cu dizabilități de mobilitate*

### 3.3. Serviciile de suport și adaptare rezonabilă, oferite de instituții de învățământ superior pentru studenții cu dizabilități

#### Universitatea de Stat din Moldova

În informația prezentată de către USM, se face mențiunează că în cadrul USM (blocul 4) este amenajat un centru educațional, dotat cu tehnologii speciale pentru slab-văzători „Fără bariere”. Centrul dispune de echipament IT și dispozitive specializate pentru a facilita procesul de învățare. În blocul 2 de studii al USM, unde își fac studiile studenții cu CES ai facultății de Drept este instalat ascensor pentru persoane cu nevoi speciale. În cadrul celorlalte facultăți, cursurile pe cât este posibil, sunt planificate în sălile de la etajul I, pentru a facilita accesul la ore. Totodată, au fost menționate următoarele: În cadrul Facultății de Chimie și Tehnologie Chimică se aplică lucrul în grup pentru facilitarea realizării lucrărilor de laborator a persoanelor cu nevoi special. Persoanele cu CES sunt incluse în grupele academice și le sunt asigurate condițiile necesare pentru studii, au posibilități de învățare prin intermediul platformei Moodle, consultații individuale etc. Studenții cu dizabilități beneficiază de abordare nediscriminatorie, în măsură egală cu ceilalți studenți”.

#### Universitatea Pedagogică Ion Creangă

UPSC a enumerat următoarele măsuri întreprinse:

- Existența Laboratorului de educație incluzivă pentru mai multe categorii de persoane cu CES (dezabilități vizuale, locomotorii etc.). Laboratorul este dotat cu aparatură specială, precum trackball mouse pentru studenții cu deficiențe locomotorii și Braille keyboard pentru studenții cu deficiențe de vedere.
- Pentru studenții cu deficiențe de văz: calculator cu cititor, tastatură adaptată, mouse adaptat
- Adaptarea strategiilor de predare (utilizarea lecțiilor video, material didactic cu caracter mărit; organizarea consultațiilor individuale pentru studenții cu CES, etc);
- Aplicarea Planurilor personalizate de intervenție individualizată, centrate pe diversificarea ofertelor de învățare în cadrul activităților de formare;
- Adaptarea strategiilor de evaluare (mărirea timpului pentru realizarea sarcinii, probă scrisă cu caracter mărit, etc);
- Adaptarea mediului de accesibilitate fizic (orarul lecțiilor la etajul I a grupelor unde învață studenți cu necesități speciale)

#### Academia de Studii Economice

ASEM nu a prezentat nici un răspuns la solicitarea din partea CDPC. Analizând pagina web a ASEM [www.ase.md](http://www.ase.md) nu am găsit careva informații despre programe, servicii de suport pentru studenții cu dizabilități.

### 3.4. Evaluarea accesibilității website-urilor universităților

Verificarea accesibilității website-urilor a fost realizată utilizând instrumentul de scanare automată Accessibilitychecker.org, care oferă o analiză cuprinzătoare a conformității cu cerințele standardelor WAGC 2.1

Standardele WCAG au la bază patru principii cheie accesibilității site-urilor web și a aplicațiilor mobile: perceptibilitatea, care înseamnă că informațiile și componentele interfeței de utilizare trebuie să poată fi prezentate utilizatorilor în moduri pe care aceștia le pot percepe; operabilitatea, care înseamnă că componentele interfeței de utilizare și navigarea trebuie să poată fi utilizate; inteligibilitatea, care înseamnă că informațiile și exploatarea interfeței de utilizare trebuie să poată fi înțelese; și robustețea, care înseamnă că conținutul trebuie să fie suficient de robust încât să poată fi interpretat în mod fiabil de o gamă largă de agenți utilizatori, inclusiv de tehnologiile de asistare.

#### Universitatea de Stat din Moldova

<https://usm.md/>

**Rezultatul:** Nu corespunde standardelor de accesibilitate web WCAG. **Scorul obținut:** 72%

| Problema                                                                                           | Note explicative                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Comentarii                                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Culorile de fundal și cele din prim-plan ale website-ului nu au o proporție suficientă de contrast | Textele pe paginile website-ului trebuie să aibă contrast de culoarea suficient                                                                                                                                                                                                                                   | Un text cu un contrast de culoare scăzut în raport cu fundalul său este dificil sau imposibil de citit pentru utilizatori cu dizabilități de vedere sau cecitate cromatică (daltonism)                                     |
| Elementele de titluri nu apar într-o ordine succesiv-descendentă                                   | Scopul principal al titlurilor este de a parcurge structura semantică a unei pagini web, facilitând navigarea și înțelegerea conținutului acesteia, atunci când sunt folosite tehnologiile asistive. Pentru utilizatorii fără dizabilități de vedere acest scop este atins prin diferite dimensiuni ale textului. | Dacă tabelele/secțiunile paginii web nu sunt marcate cu atributele de titlu navigarea utilizatorilor de tehnologii asistive prin blocurile/secțiunile paginilor web este dificilă și confuză.                              |
| Linkurile nu au denumiri care pot fi percepute                                                     | Linkurile trebuie să aibă un nume unic sau o scurtă descriere atașată în cod pentru a permite programelor cititoare de ecran să citească acest text.                                                                                                                                                              | Atunci când elementele de pe website de tipul 'link' nu au denumiri accesibile, cititorul de ecran va citi pur și simplu cu voce tare „link”, iar utilizatorul nu va avea o înțelegere contextuală a unde duce acest link. |

## Universitatea Pedagogică "Ion Creangă"

<https://upsc.md/admitere/admitere-2024/>

**Rezultatul:** Nu corespunde standardelor de accesibilitate web WCAG. **Scorul obținut:** 67%

| Problema                                                                                           | Note explicative                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Comentarii                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Culorile de fundal și cele din prim plan ale website-ului nu au o proporție suficientă de contrast | Textele pe paginile website-ului trebuie să aibă contrast de culoare suficient                                                                                                                                                                                                                                    | Un text cu un contrast de culoare scăzut în raport cu fundalul său este dificil sau imposibil de citit pentru utilizatori cu dizabilități de vedere sau cecitate cromatică (daltonism)        |
| Elementele de titluri nu apar într-o ordine succesiv-descendentă                                   | Scopul principal al titlurilor este de a parcurge structura semantică a unei pagini web, facilitând navigarea și înțelegerea conținutului acesteia, atunci când sunt folosite tehnologiile asistive. Pentru utilizatorii fără dizabilități de vedere acest scop este atins prin diferite dimensiuni ale textului. | Dacă tabelele/secțiunile paginii web nu sunt marcate cu atributele de titlu navigarea utilizatorilor de tehnologii asistive prin blocurile/secțiunile paginilor web este dificilă și confuză. |
| Elementele de tabele de tip<frame> <iframe> nu au titluri                                          | Cititoarele de ecran, utilizate de persoanele cu dizabilități, se bazează pe navigarea și redarea titlurilor și a sumarelor tabelelor pentru a descrie conținutul tabelelor/blocurilor de pe website                                                                                                              | Prin utilizarea corectă a titlurilor și a elementelor de reper, poate fi îmbunătățită dramatic experiența de navigare pe website a utilizatorilor de tehnologii asistive                      |

## Academia de Studii Economice

<https://ase.md/>

**Rezultatul:** Nu corespunde standardelor de accesibilitate web WCAG. **Scorul obținut:** 64%

| Problema | Note explicative | Comentarii |
|----------|------------------|------------|
|----------|------------------|------------|



|                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Elementele 'button', 'link' și 'menuitem' nu au denumiri accesibile                                | Atunci când elementele de pe website de tipul 'button', 'link' 'menuitem' nu au denumiri accesibile, cititoarele de ecran redau pentru utilizator sunetul „buton”, făcând, astfel, butonul/linkul nefolositor pentru persoanele cu dizabilități de vedere care folosesc cititoarele de ecran.                     |                                                                                                                                                                                               |
| Câmpurile de input cu atribute ARIA nu au denumiri accesibile                                      | Atunci când un câmp de introducere a datelor (de input) nu are o denumire accesibilă, cititoarele de ecran redau pentru utilizator sunetul unui nume generic, făcând, astfel, câmpul respectiv nefolositor pentru persoanele cu dizabilități de vedere care folosesc cititoarele de ecran.                        |                                                                                                                                                                                               |
| Culorile de fundal și cele din prim plan ale website-ului nu au o proporție suficientă de contrast | Textele pe paginile website-ului trebuie să aibă contrast de culoarea suficient                                                                                                                                                                                                                                   | Un text cu un contrast de culoare scăzut în raport cu fundalul său este dificil sau imposibil de citit pentru utilizatori cu dizabilități de vedere sau cecitate cromatică (daltonism)        |
| Elementele de titluri nu apar într-o ordine succesiv-descendentă                                   | Scopul principal al titlurilor este de a parcurge structura semantică a unei pagini web, facilitând navigarea și înțelegerea conținutului acesteia, atunci când sunt folosite tehnologiile asistive. Pentru utilizatorii fără dizabilități de vedere acest scop este atins prin diferite dimensiuni ale textului. | Dacă tabelele/secțiunile paginii web nu sunt marcate cu atributele de titlu navigarea utilizatorilor de tehnologii asistive prin blocurile/secțiunile paginilor web este dificilă și confuză. |
| Linkurile nu au denumiri care pot fi percepute                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Atunci când elementele de pe website de tipul 'link' nu au                                                                                                                                    |



Finanțat de  
Uniunea Europeană



|  |                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                 |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | Linkurile trebuie să aibă un nume unic sau o scurtă descriere atașată în cod pentru a permite programelor cititoare de ecran să citească acest text. | denumiri accesibile, cititorul de ecran va citi pur și simplu cu voce tare „link”, iar utilizatorul nu va avea o înțelegere contextuală a unde duce acest link. |
|--|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

### III. Concluzii și recomandări

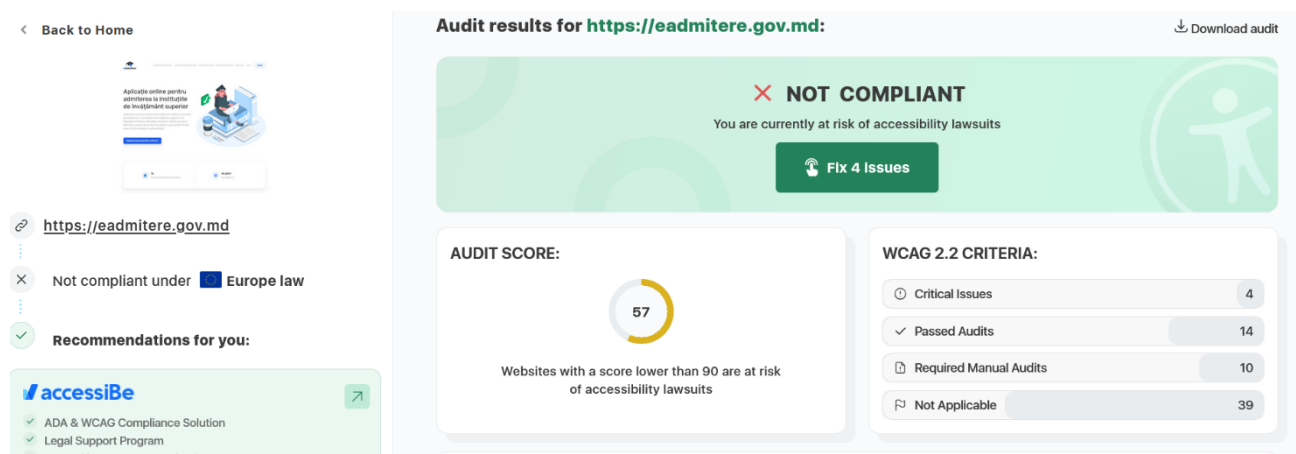
Asigurarea accesului fizic la instituțiile de învățământ universitare este o precondiție a asigurării accesului la educație dar și incluziunii sociale pentru studenți indiferent de abilitățile fizice ale acestora. Una dintre provocările principale cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova este accesibilitatea fizică a instituțiilor. Instituțiile de învățământ nu au fost concepute inițial pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități, ceea ce demonstrează o infrastructură inaccesibilă pentru persoanele cu deficiențe de mobilitate. Cu toate că au existat eforturi pentru a îmbunătăți această situație. Astfel, universitățile analizate au întreprins unele acțiuni pentru a moderniza treptat facilitățile: a include rampe, lifturi și toalete accesibile.

Dincolo de accesibilitatea fizică, o altă problemă critică este disponibilitatea serviciilor de asistență adaptate nevoilor studenților cu dizabilități. În Republica Moldova, există o recunoaștere tot mai mare a importanței furnizării unor astfel de servicii la nivelul învățământului general, care pot include persoane de suport, îndrumare academică specializată, tehnologii de asistență, formate accesibile pentru materiale de învățământ, adaptarea paginilor web. Totuși aceste măsuri sunt mai puțin aplicate la nivelul terțiar de educație. Aceste servicii de suport, nu numai facilitează succesul academic, dar contribuie și la o cultură socială mai incluzivă în mediul educațional.

Principalele constatări din cadrul prezentului studiu sunt:

- Din bugetele instituțiilor de învățământ analizate nu au fost identificate linii separate de bugetare pentru asigurarea incluziunii studenților cu dizabilități. Din analiza accesibilității reale a infrastructurii universităților evaluate nu am constatat o legătură directă între alocările din bugetul de stat pentru lucrări de renovare și implementarea unor măsuri pentru îmbunătățirea accesibilității.
- Rata de implicare a copiilor/persoanelor cu dizabilități în învățământul superior este de 4 ori mai mică decât în învățământul primar și gimnazial. Studenții cu dizabilități constituie circa 0.30% din numărul total de studenți, comparativ cu 1,28% elevi din numărul total de elevi în învățământul primar și gimnazial.
- Lipsește un mecanism de finanțare a educației incluzive pentru învățământul superior. Acest fapt nu permite dezvoltarea serviciilor de educație incluzivă necesare pentru a asigura servicii de calitate copiilor cu CES. În acest context, devine tot mai dificilă dezvoltarea serviciilor specifice de suport. Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024-2027 nu prevede astfel de măsuri pentru instituțiile de învățământ superior.
- Măsurile de accesibilizare fizică a instituțiilor de învățământ superior sunt insuficiente. Gradul de accesibilitate fizică fiind extrem de redus, ceea ce constituie un impediment major pentru accesul persoanelor cu dizabilități la studii universitare.
- Lipsesc programe comprehensive de suport. Măsurile oferite au rămas învechite și se rezumă la nivelul: căminelor gratuite, burse sociale. Deși acestea sunt binevenite, ele sunt bazate pe "modelul de caritate" și "modelul medical", și nu sunt suficiente pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități în instituții de învățământ.
- Paginile web a universităților evaluate nu corespund cerințelor minime de accesibilitate WACG 2.

În procesul elaborării raportului adițional paginilor web universitare a fost realizată evaluarea site-ului pentru depunerea dosarelor de admitere la instituțiile universitare, lansat de MEC pe 15.07.2024<sup>20</sup>, care arată că nu sunt respectate principiile formale de accesibilitate și acesta nu corespunde standardelor WCAG 2.2. Principalele probleme de accesibilitate identificate, pentru persoanele cu dizabilități de vedere sunt: formulare, linkurile și butoanele nu au denumiri, lipsește un meniu de navigare accesibil, imaginile folosite nu au text de însoțire alternativ, contrastul vizual este redus.



Rezultatele scanării accesibilității site-ului web

Privind în perspectivă, există încă domenii în care se pot face progrese. Investițiile continue în infrastructura accesibilă, extinderea serviciilor de asistență și formarea continuă pentru educatori și administratori sunt priorități esențiale, precum și facilitarea accesului la servicii digitale.

Deși există multiple provocări, Republica Moldova trebuie să facă pași semnificativi în direcția sporirii accesului la învățământul superior pentru persoanele cu dizabilități. Prin adoptarea unor măsuri normative dedicate, investiții în infrastructură accesibilă, servicii de sprijin și schimbarea atitudinilor, trebuie să creăm un mediu educațional mai incluziv, în care toți membrii societății au posibilitatea de a-și urmări obiectivele academice și profesionale și ulterior a avea acces pe piața muncii.

## Recomandări principale

- Oferirea suportului bugetar direct pentru universități pentru a accesa fonduri în vederea îmbunătățirii graduale a accesibilității blocurilor de studii, prin extinderea măsurilor disponibile în Regulamentul privind constituirea și distribuirea finanțării complementare pentru instituțiile publice de învățământ superior, aprobat prin Ordinul MEC nr. 32 din 16.01.2024. Se recomandă stabilirea unui criteriu privind eligibilitatea la aceste fonduri și un indicator de monitorizare a acestuia, criteriu care ar ține de accesibilitatea infrastructurii universitare.
- Oferirea suportului bugetar pentru implementarea unor măsuri de accesibilizare, cum ar fi: cadre didactice de sprijin, interpret, vouchere pentru transport, echipamente asistive pentru studenții cu dizabilități, prin aprobarea unui mecanism de finanțare pentru studenții cu dizabilități, similar celui aplicat în învățământul general și învățământul profesional-tehnic (de ex. oferirea finanțării

<sup>20</sup> <https://mec.gov.md/ro/content/ministerul-educatiei-si-cercetarii-lansat-eadmiteregovmd-o-platforma-pentru-admiterea-online>



diferențiate +50% per student cu dizabilități). Această măsură ar permite atragerea resurselor anuale suficiente pentru realizarea măsurilor de bază de suport: lucrărilor de renovare (amenajare de rampe de acces, accesibilizare grupuri sanitare) achiziționarea tehnologiilor asistive, achitarea personalului de suport.

- Instituirea unor mecanisme de implicare și consultare a studenților cu dizabilități privind barierele întâmpinate în cadrul sistemului de învățământ și măsurile pentru înlăturarea acestora, inclusiv prin formele de auto-guvernare universitare și studențească.
- Aprobarea de către Ministerul Educației și Cercetării a altor instituții cu rol de supraveghere, a unor standarde mai riguroase de atestare și calificare în ceea ce privește accesibilitatea infrastructurii și procesului de studii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.
- Adaptarea și accesibilizarea conform standardelor internaționale a paginilor web ale instituțiilor de învățământ.
- Promovarea campaniilor de informare privind încurajarea tinerilor cu dizabilități să se implice în diferite forme de învățământ, crescând ulterior șansele lor de angajare în câmpul muncii.
- Stabilirea parteneriatelor de colaborare cu organizațiile societății civile pentru a organiza ședințe de advocacy și extinderea implicării acestora în diferite procese de luare a deciziilor în cadrul instituțiilor de învățământ.
- Identificarea de comun cu reprezentanții societății civile a ariilor de cercetare și analiză a problemelor și dificultăților de incluziune în sistemul de învățământ a tinerilor cu dizabilități, inclusiv prin prisma colaborării cu ANOFM.
- În baza practicii altor universități, care realizează incluziunea educațională, se recomandă desemnarea din rândul statelor de personal existente, cu indicarea sarcinilor în fișa postului, a unor persoane din aparatul de conducere care va fi ca și punct de contact ("focal points"): conlucrarea cu studenții cu dizabilități, OSC-uri, asigurării incluziunii persoanelor cu dizabilități. Care ar avea rolul de a explica altor angajați ai universității de ce este important de a implementa anumite măsuri de accesibilizare sau adaptare rezonabilă.
- Este necesar elaborarea unui Plan strategic de acțiuni care va permite atingerea rezultatelor de incluziune a studenților cu dizabilități în termen mediu și lung. Este important să existe un proces participativ și transparent și să fie alocate resursele maximal disponibile pentru aceasta. Implicarea studenților cu necesități speciale în elaborarea documentelor strategice de dezvoltare a universităților.



Finanțat de  
Uniunea Europeană



„SOCIETATEA CIVILĂ PENTRU INTEGRAREA EUROPEANĂ”

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană și cofinanțat de Fundația „Friedrich Ebert”

[www.euromonitor.md](http://www.euromonitor.md)